

Раїса БОГАТИРЬОВА: «Україна ніколи не була ініціатором газових воєн»

Умови газового контракту-2009 стали причиною серйозних економічних труднощів для офіційного Києва. Непомірно високі тарифи на постачання газу (порівняно з іншими країнами) знижують нашу конкурентоспроможність на світовому ринку. Прогнозована ціна за кожен тисячу кубометрів блакитного палива наразі становить 416 доларів США. Чи є світло в кінці українсько-російського «тунелю»? Про це наша розмова із секретарем Ради національної безпеки і оборони України (РНБОУ) Раїсою БОГАТИРЬОВОЮ:

– Закон України «Про основи національної безпеки України» як одну із загроз зазначає «критичну залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків». Як відомо, ціна на газ для України в контракті 2009 року прив'язана до ціни на нафту, яка визначається кон'юнктурою світового нафтового ринку. Ми бачимо, наскільки нестабільним був цей ринок упродовж 2011 року внаслідок подій на Близькому Сході та в Північній Африці. На перший погляд, напруженість навколо Ормузької протоки не зачіпає України. А якщо поглянути уважніше, то неважко зрозуміти, що в разі розгортання військового сценарію протягом найближчих місяців треба очікувати стрибка світових цін на нафту, який призведе до зростання ціни кошика нафтопродуктів. Через контрактні умови це спричинить збільшення ціни газу в IV кварталі цього року. І тоді нинішня ціна на газ – 516 доларів за 1000 кубометрів (без урахування знижки) – може трансформуватися у зовсім захмарну. Навіть якщо ціна нафти не досягне 200–250 доларів США за барель, як прогнозують деякі зарубіжні аналітики, а вийде на максимум 2008 року – близько 150 доларів США, то матимемо ціну на газ майже 700 доларів за 1000 кубометрів.

– Тобто через газову угоду наша економіка опиняється в скрутному становищі й порушується соціальна стабільність у державі? Назвіть конкретні цифри.

– За імпортований з Росії газ сплачує НАК «Нафтогаз України», який, у свою чергу, робить це шляхом збирання платежів із споживачів, передусім промислових. Чим більшу ціну платять наші заводи, фабрики, електростанції за газ, тим більші кошти вони змушені відволікати зі своїх корпоративних бюджетів на оплату енергоресурсу чи сировини. Тим менше коштів залишається

в прибутковій частині. А це означає зменшення інвестицій у розвиток підприємства, відсутність зростання, а то й зменшення фонду оплати праці. Водночас кошти, що сплачуються постачальнику газу за кордон, ідуть на розвиток його корпоративної економіки. Через завищену ціну на газ ми всі практично субсидуємо «Газпром». Спотові ціни (ціни, за якими товар продається з негайною оплатою. – Ред.) на газ у Європі на початок року, за даними російських джерел, становили 290–300 доларів США.

– Що це означає для нас?

– За нинішньої ціни на імпортований Україною газ (416 доларів США) переплата становить 116–126 доларів США за 1000 кубометрів. Якщо, наприклад, ми погодимось взяти 52 млрд. кубометрів газу, як пропонує «Газпром», то щорічна переплата сягне 6–6,5 млрд. доларів США. Це можна порівняти з річним обсягом зарубіжних інвестицій в Україну.

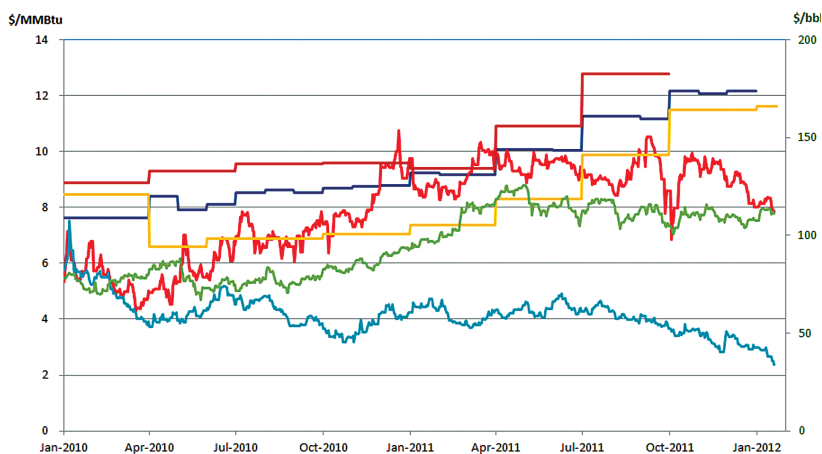
– Чи зіставні наші ціни на газ та інших країн?

– Експортна ціна російського газу тієї чи іншої компанії у Європі є конфіденційною. Ні «Газпром», ні його партнери не оприлюднюють це офіційно. Оцінки ж дозволяють назвати

орієнтовний рівень цих цін. Скористаємось оцінкою незалежного джерела Центру східноєвропейського «газового аналізу» зі США. Зверніть увагу на ступінчасті лінії на діаграмі. Вони відображають динаміку ціни на газ: темно-червона – експортна ціна російського газу для країн Балтії, темно-синя – на німецькому кордоні, жовта – для України. Зауважу, ціну для України тут показано без врахування експортного мита (100 дол. США). Якби вона була показана повністю, то жовта лінія була б зверху.

– Який висновок?

– Ціна на газ для України перевищує ціну на газ для європейських компаній на німецькому кордоні та для країн Балтії за довгостроковими контрактами. Підкреслюю – за довгостроковими контрактами. Але якщо ми візьмемо до уваги, що Німеччина отримує газ не тільки за довгостроковими контрактами і не тільки з Росії, то ціна на газ (імпортований німецькими компаніями з різних джерел) у середньому буде ще значно нижчою, ніж ціна російського газу для України. Світло-червона ламана крива відображає спотові ціни на газ у Зеебрюгге: вона з IV кварталу 2011 року значно нижча від сту-

пінчастих ліній цін довгострокових контрактів. Зверніть увагу на блакитну ланану лінію в нижній частині діаграми, котра показує динаміку ціни на газ на американському ринку. Як бачимо, американський ринок газу має чіткий тренд до зниження ціни, незважаючи на те, що ціна нафти (світло-зелена ланана) зростає. Європейським газовим ринкам далеко до американських тенденцій.

– Повернімося до українських реалій...

– Якщо НАК «Нафтогаз» сплачує високу ціну за імпортований газ, то в умовах високого податкового навантаження їй дедалі важче зводити кінці з кінцями. Оскільки це державна компанія, то держава не може стояти осторонь. Згідно зі статтею 17 Державного бюджету, Кабінет Міністрів України здійснить випуск облігацій внутрішньої державної позики на суму 12 млрд. гривень із подальшим придбанням в обмін на ці облігації акцій «Нафтогазу України» (що будуть додатково емітовані). НАК, у свою чергу, продаватиме банкам облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), щоб отримати гроші для розрахунків із «Газпромом». Через деякий час банки пред'являть ОВДП уряду для сплати. Уряд візьме гроші з бюджету. Коло замкнулося.

– Ціни на газ можуть бути ключовим чинником дефіциту держбюджету?

– Для ілюстрування взаємопов'язаності державного бюджету з газовими питаннями звернімося до думки неупередженої сторони – експертів Світового банку – щодо перевищення Україною показника дефіциту бюджету за 2011 рік (який був запланований на рівні 3,5%): «Якщо дивитися на фінансовий дефіцит у широкому значенні, включаючи дефіцит НАК «Нафтогаз», то ситуація не така позитивна. Протягом року очікувалося, що дефіцит НАК «Нафтогаз» скорочуватиметься, це відповідало умовам програми МВФ. Однак цього не сталося, ціна імпорту продовжувала рости, ціна для внутрішніх промислових споживачів відображала цю ціну. Але проєкції ціни для непромислових споживачів не відбулося, відповідно зростає дефіцит у цьому сегменті... За нашою оцінкою, цільовий показник дефіциту бюджету в 3,5% не буде виконаний, він буде перевищений». Отже, дефіцит «Нафтогазу», який спричинений незбалансованим контрактом, негативно впливає на дефіцит державного бюджету, унеможливує отримання чергового траншу МВФ.

– У січневій заяві РНБОУ, присвяченій газовій проблемі, зазначено: «Вони взяли кошти з кишені кожного громадянина України». Прошу пояснити, хто – «вони».

– Це потрібно прочитати з урахуванням наведених у заяві двох позицій: «Невигідні умови вказаної уго-

ди призвели до скрутного становища нашої економіки й, відповідно, створили передумови для погіршення соціальної стабільності в державі. Непомірно високі порівняно з іншими європейськими країнами ціни на газ не лише зменшують конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників, а й створюють суттєві проблеми для виконання державного бюджету». Себто «невигідні умови» та «непомірно високі ціни» на газ «взяли кошти з кишені кожного громадянина України».

– У який спосіб газові ціни вплинули на те, що держбюджет витрачається не на соцпрограми?

– Ілюстрування впливу ціни газу на обсяг субсидій з держбюджету можна знайти в консолідованому фінансовому звіті «Нафтогазу» за 2010 рік, підтверженому міжнародним аудитором. У пункті 5.2 «Субсидії з державного бюджету» вказано, що субсидії з держбюджету на суму 3,424 млрд. гривень є наслідком різниці між цінами на імпортований газ та цінами його реалізації місцевим підприємствам теплокомуненерго. Тому, справді, бюджетні кошти, які могли б знайти інше застосування, витрачаються на компенсацію впливу високої ціни імпортованого газу.

– Які верстви населення постраждали від цього найбільше?

– Це – тягар для країни загалом і для всіх громадян. Проблема зниження ціни на газ актуальна не тільки в Україні. Кризові явища завдають удару по всіх економіках – і сильних, і слабких. Звісно, слабкі економіки вразливіші. Як мовиться, поки товстий скудне, худий може вмерти. Тому від високих цін на газ потерпають усі, але, звичайно, різною мірою.

– А звідки виникла сума 96 «газових» мільярдів гривень, яку Україна щорічно віддає на потреби Росії?

– Мається на увазі округлена сума, яка була сплачена за імпортований газ протягом року. Точніші підрахунки будуть пізніше, коли «Нафтогаз» підготує фінансовий звіт за 2011 рік. Попередні цифри такі: обсяг закупленого газу – близько 40 млрд. кубометрів, середня річна ціна – трохи більше 300 доларів США за тисячу кубометрів. Загалом – 12 млрд. доларів США, тобто 96 млрд. гривень.

– Чи зможе Україна добитися підписання нового, справедливого контракту з Росією?

– Цього можна досягти шляхом переговорів. Ми маємо намір продовжувати переконувати Росію поглянути неупереджено на реалії європейського газового ринку, який перебуває у фазі суттєвої трансформації. Відповідно, контракт 2009 року має бути приведений у відповідність із ринковими реаліями сьогодення та враховувати перспективу. На наведеній діаграмі такі тенденції добре

простежуються. «Газпром» повинен дбати про збереження українського газового ринку, застосовуючи гнучкі цінові підходи. Сподіваємося, що здоровий глузд, а не інстинкти зрештою візьмуть гору. Проте головне для нас – досягти змін у власному енергетичному занадто марнотратному господарстві. Наведення ладу в ньому – шлях до зростання добробуту громадян України. І звичайно ж, ми повинні форсувати реалізацію диверсифікаційних, газозамінних та газоощадних проєктів. Вони мають сприяти неухильному скороченню використання імпортованого газу. В поєднанні з комплексом заходів із розвитку власного газовидобутку це має згодом дати ефект зниження рівня залежності. На це налаштований Президент Віктор Янукович.

– Де гарантія, що такі дії не призведуть до газової війни з Росією Путіна, за прем'єрських часів якого й було підписано газову угоду?

– Україна ніколи не була ініціатором газових воєн. Досить поглянути на Енергетичну стратегію Росії до 2020 року, де зафіксовано: «Россия располагает значительными запасами энергетических ресурсов и мощным топливно-энергетическим комплексом, который является базой развития экономики, инструментом проведения внутренней и внешней политики». Можна було б вважати це просто констатацією певного світобачення. Але дві газові кризи (2006 та 2009 років) свідчать, що це зовнішньополітична практика. Оновлена версія Стратегії РФ до 2030 року серед пріоритетів фіксує «укрепление позиций ведущих российских энергетических компаний за рубежом». Нічого поганого в цьому ніби й немає. Будь-яка держава зобов'язана підтримувати й просувати інтереси своїх компаній на зовнішніх ринках. Проте коли читаєш деякі висловлювання впливових посадовців РФ, то розумієш, що за цим стоїть щось значно більше, ніж просто зміцнення позицій компаній. Михайло Маргелов, який є головою комітету в закордонних справах сенату РФ, торік заявив: «... нефтегазовая политика должна быть не просто важной составной частью, но и одним из главных инструментов внешней политики России». Це те, що насторожує всіх європейських партнерів Росії, стимулює будівництво нових та розширення наявних терміналів для приймання скрапленого природного газу як альтернативи російському постачанню... Саме тому на засіданні РНБОУ Президент і поставив завдання диверсифікувати постачання газу до України. Ми чинимо так, як це роблять і інші споживачі в Європі, котрі дбають про свою економіку та добробут громадян.